

פניני הפרשה

ויחי

עלון מס'

1068

שנה כ"ב התשפ"א

יו"ל ע"י הקרן לזיכוי הרבים. נייד: 052-7654216

כתובת: רח' הרב רוזובסקי 14/13 אשדוד. דוא"ל: 7654216@gmail.com

המקטין עצמו - מתגדל

וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה שיכל את ידיו כי מנשה הבכור - פירש רש"י: "שיכל את ידיו - השכיל את ידיו לכך ומדעת, כי יודע היה כי מנשה הבכור ואעפ"כ לא שת ימינו עליו". והאבן עזרא מוסיף לבאר כאילו ידיו השכילו מה צריך לעשות.

וצריך להבין באיזו זכות זכה אפרים להתברך לפני מנשה, עד כדי כך שבכל הדורות כשמברכים האבות את בניהם מקדימים את אפרים לפני מנשה? וברש"י בהמשך מבואר שהקדים את אפרים גם בדגלים וגם בחנוכת הנשיאים? ולכאורה מנשה הבכור ולו משפט הבכורה?

מסביר החפץ חיים שהתורה העידה על אפרים "והוא הצעיר", דהיינו שלא התגאה כלל והתנהג במדת הענוה, ועל ידי זה היה רגיל לשמש את יעקב אבינו וללמוד ממנו, ויעקב אמר ליוסף "ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו" - בזכות שהקטין עצמו גדל. וממנו יצא יהושע ששימש את משה רבנו והנחיל את הארץ ולימד תורה לישראל. ללמדך עד כמה שנראה מדת הגאווה לפני הקב"ה, ועד כמה חביבה עליו מדת הענוה.

*

מרן החיד"א בספרו 'שם הגדולים' (ח"ב ערך בית יוסף) כתב ששלשה חכמים גדולים היו בדורו של מרן רבנו יוסף קארו זצ"ל שנקראו בשם "יוסף", וכל אחד משלושתם ראוי היה לחבר חיבור מקיף שיקבץ את כל הדינים ויגלה שרשיהם ויסיק שמעתתא אליבא דהלכתא, להורות הלכה לכל עם ישראל, דוגמת חיבור ה"בית יוסף".

והם: הגאון רבי יוסף קארו זצ"ל, הגאון רבי יוסף טאייטאצק זצ"ל, והגאון רבי יוסף בן לב זצ"ל. ועל אף גדולתם וקדושתם העצומה של שני גאונים אחרונים אלו, ולמרות שכל אחד מהם גם כן ראוי היה לקרבה אל המלאכה הקדושה הזאת, בכל זאת הסכימו מן השמים שמרן הקדוש רבנו יוסף קארו זצ"ל יזכה לחברו, למרות שהשניים האחרים היו ראשי ישיבות, ורבי יוסף קארו לא החזיק ישיבה. וזאת מפני ענוותנותו המופלגת, כמו שיראה כל אחד בספריו הקדושים שמשנתו משנת חסידים. ולא חס ושלום שהשניים האחרים לא היתה בהם ענווה, אלא שלמרן היתה כנראה ענוה יתירה מהם ולכן הוא זכה.

דרכי הפרד"ס

אפנים בפיוש התורה

עצה טובה

פרשה פתוחה-סתומה

ספר התורה מחולק לקטעים-קטעים. כל קטע נקרא "פרשה". יש "פרשה פתוחה" ויש "פרשה סתומה", ומבחינים ביניהם לפי גודל הריוח ביניהם. בחומשים המודפסים מופיעה האות פ לציון פרשה פתוחה והאות ס לסתומה. מצינו שהמפרשים עומדים על הסיבה שהפרשה פתוחה או סתומה, וכן על הסיבה שלפעמים הפרשה מפסיקה באמצע ענין, או שאין הפסקה למרות שמדובר בענין חדש. הרחבה בענין ניתן לראות בספר "חכו ממתקים" מאת הרב חיים כהן שליט"א החוקר את הסיבות לפרשה פתוחה או סתומה.

כאשר יש לאדם חידושים מפוזרים על מגוון נושאים, ולא ניתן לערוך ספר שלם מכל נושא, יש עצה לעורכם בתוך ספר "מערכות", דהיינו ספר הכולל מאמרים וחידושים במגוון נושאים לפי סדר א"ב. כך יתאפשר להכניס בספר מכל הבא ליד - חידושי ש"ס לצד חידושים על התורה, בירורי הלכה ליד רעיונות מוסריים.

מגיד דבריו / פנינה מתורתו של הגאון רבי בוגיד סעדון זצ"ל

"האדם נתעלה במדרגתו על המלאך, דהגם שהמלאך הוא בשמים וכל ימיו בקדושה, אפילו הכי כשיתגבר האדם על יצרו ומתהלך בקדושה, הוא יותר מתעלה מן המלאך, ולא עוד אלא שבכל יום מוסיף מעלה וגדולה. מה שאין כן המלאך שמיום שנברא ועד אפילו אחר אלף שנים אין לו שום עילוי".

(מגיד חדשות" ח"ט עמ' קכ"ב)

וישבע יוסף וגו' פקוד יפקוד אלהים אתכם והעליתם את עצמותי מזה – מכאן שמעשי אבות סימן לבנים, שהרי גם יעקב בקש שיקברוהו בארץ ישראל, וממנו למד יוסף לבקש מאחיו שיעשו לו כן. וכיון שיוסף עשה רצון אביו יותר מכל אחיו והתעסק בקבורתו, כך גם עשו בני ישראל לו. (מכת"י הגאון רבי משה לוי זצ"ל).

נקודת חן / עובדיה חן

והוא עומד עליהם

תשוקתו להעביר את תורתו לבניו היתה עזה. את כל תמצית כוחותיו השקיע בזה עד קצה גבול היכולת. הוא לא סמך על לימודם בישיבה, והיה טורח מאוד ללמדם בעצמו. גם כשהיה טרוד מאד בעול בית-הדין, הקדיש מדי ערב כמעט שלש שעות ללמוד עם בניו. וסיפר שאמר לו רבו מרן רבי רחמים חי חויתה הכהן זצ"ל: "די במה שלמדת, העיקר עכשיו שתלמד עם בניך".

היטב ידעו הבנים כי בשוכם מן הלימודים, אין זו העת למשחקי משובה אלא ללימוד תורה משותף ומהנה. ואכן, מראה מפעים נגלה לנכנס אל ביתו של רבי מצליח באותם ימים. היה זה בית קטן בן שני חדרים שגודלו פחות מארבעים מ"ר, ואין בו כמעט מקום לנוע. במרכז החדר נצב שלחן גדול, הנושא על רגליו עשרות ספרי קודש בהם הוגים יום יום בהתמדה ובענין. מסביב לשלחן יושבים תדיר שלשת הבנים כשתילי זיתים, ומלכם בראשם - אביהם הדגול, היושב בראש השולחן מול פתח הבית, במטרה לפתוח את הדלת לכל מבקש, כדי שהבנים הי"ו לא יסיחו חלילה דעתם מתלמודם.

לפני כל אחד מהם נצבת בגאון ערמת ספרים, מחברות וכלי כתיבה עומדים הכן לשרתם, והם לומדים, מעיינים ומחדשים, וכמובן לעת הצורך מוציאים קולמוס וממלאים שורות שורות של חידושים.

ידם של הבנים לא משה מתוך ידו של האב הגדול. רישומה של כל שיחה עם אביהם הקדוש, אפילו אקראית, נצרכה ואופסנה במוחם, וכל תנועה והנהגה נחרטה על לוח לבם הזך, שכן אפילו שיחות החולין שלו מקפלות היו בתוכן מסרים חשובים. שמועותיו של האב כל היום מתבדרות בפיהם, ואין כמעט שיחה או שיעור שאינם משמיעים בה דברים חדשים בשמו, משל היה זה מעיין הנובע ללא הפוגה דברי חכמה, ובכל פעם שנדמה שאוזלים מימיו המתוקים, ניתן לדלות ממנו מחדש.

אין ספק שהצלחתו של מרן האיש מצליח בחינוך הבנים אינה מובנת מאליה, ונובעת בראש ובראשונה מסייעתא דשמיא גדולה, ותוצאה של תפלה מעומק הלב. ותפלתו התקבלה, פירותיו מתוקים, צלו נאה, וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו.

במלאות יובל שנים לפטירתו של מרן האיש מצליח זצ"ל, יצאנו בעקבי הצאן ללמוד כיצד הצליח רבי מצליח לנטוע שלשה ארזים בישראל במציאות בלתי אפשרית של סביבה רחוקה.

חכמתו של מרן האיש מצליח היתה למצוא מה כל אחד מבניו מחבב, ובדרך זו להעמיד אותם באתגרים לימודיים ובשאיפות נעלות.

עינו של האב הגדול פקוחה היתה תדיר על בניו, ושמר עליהם כעל בבת עינו. הוא חש היטב כי הם ההמשך הישיר שלו, ולכן השתדל להעביר להם תורה ככל שהיה יכול, ובמקביל לשומרם מרוחות זרות. כך למשל, בקטנותם לא שלחם ללמוד בגן ילדים, מאחר ולא היו בנמצא גננות חרדיות.

בשעה שההורים משחקים עם התינוקות באצבעותיהם ככל מיני שירים היתוליים, היה משחק עם ילדיו התינוקים כך: זו זרת, זו קמיצה, זו אמה, זו אצבע, זו גודל. גב היד, כף היד. עד שלמדו שמות האצבעות מילדות ממש.

מגיל רך, הרגיל את בניו לשוחח ביניהם בלשון הקודש, עד ששפת האם (האב...) שלהם היתה עברית צחה! ולא עוד אלא שכבר בגיל ארבע-חמש הכניסם אביהם לשעריה של חכמת הדקדוק...

מגיל שש ומעלה (!) כבר הרגילים לעלות להפטרה בבית הכנסת, כשלפני כן היה משנן אתם רבות.

דרך העולם, שסגירות יתרה מייצרת ריאקציה. אלא שמרן האיש מצליח בחכמתו הצליח לנטוע בהם תחושת 'ויגבה לבו', עד שלא רק שלא חשו מקופחים או מפסידים, אלא ההרגשה היתה - אנחנו מיוחדים, אנחנו לא כמו כולם! אנחנו מעל כולם! בנוסף, הבנים לא היו מעלים על דעתם לעשות דבר נגד רצונו אפילו בחדרי חדרים. "אם אבא אמר שזה לא טוב, נאמן הוא עלינו יותר מכולם" ידעו היטב.

באותם ימים אפורים, היה האיש מצליח מתעלה מעל כל המצב הרוחני העגום, והיה משנן רבות את הפסוק: "ואנכי וביתי נעבוד את ה'" (יהושע כד, טו).

ויספרו לבניהם / ספור לשלחן השבת

תחרות בכתיבה

תורה מונחת בקרן זוית ואין מי שמשקיע בה. מה שבניך לומדים בשעה שחבריהם מבלים בחוף הים, זה הרבה מאוד לעומת הכלל! שמת' לב כי גם כאשר כבודו לא נמצא בבית הם לומדים בהתמדה, ולמה תדרוש מהם יותר?...!"

רבי מצליח שחשש כי הדברים יקררו את הבנים שיחיו, הגיב מיד: "אדרבא, יש להם ללמוד מאביהם מולידים! אני הדוגמא האישית שלהם! לא ילדי הרחוב משמשים מודל לחיקוי לבני, אני הוא הסמל ואל רמה כזו אני שואף ומבקש שיגיעו!"

"הנה", המשיך, "היום כתבתי תשובה בהלכה, על אף החוס הכבד ששרר... שמא תטענו שקשה יותר לחדש בגמרא, הנה אניח כעת את כתיבת התשובה, ונערוך תחרות בכתיבת חידושים. אני אלמד את סוגית "זה וזה גורם" (פסחים דף כ"ו ע"ב) שאתם לומדים כעת, ונראה מי יחדש יותר."

נאה דורש ונאה מקיים, כבר למחרת כתב חידוש ארוך ומפעים ביופיו באורך כשלשה עמודי פוליו. הרוצה לחזות בו, יעיין בספרו על הש"ס "מצמיח ישועה". החידוש פותח במלים "ניחזי אנן", ומונה והולך את כל האופנים שמתפרשת בהם הסוגיא, וקורא להם "צדדים", ומעמיק בהם בשילוב מהרש"א ושאר מפרשים להבהיר את הגמרא. סגנון החידוש מזכיר במקצת את תשובת הבית יוסף המפורסמת (בשו"ת הבית יוסף חלק אבן העזר בסוגיא בקידושין), שמנה תקס"ז פירושים לסוגיא, ואח"כ חזר וסתר ופשט אחת לאחת עד שהתחווה הסוגיא כשמלה להעמידה על מכונה. בשיטות כאלו ואחרות, היה רבי מצליח מספק לבניו תחרויות מאתגרות המרבות חכמה.

ללא ספק עיקר התמריץ שנתן לבניו של מרן הגאון רבי מצליח מאזווז זצ"ל את החשק להתעלות בלימוד, היה הדוגמא האישית של האב הגדול, שראוהו יומם ולילה שוקד על תלמודו ביגיעה ועמל אין סופי.

מאחר ולא היה בעיר, בית מדרש עם ספריה הפתוח במשך כל שעות היום, היה לא פעם מצטרף ללימוד המשותף הגאון רבי פנחס באנון שליט"א שנשלח ע"י ישיבת "אור יוסף" בצרפת לייסד ישיבה בתונס. הוא היה מגיע לבית האיש מצליח, מקרב כסא לשולחן הארוך, ולומד כאחד הבנים הי"ו.

בהזדמנויות אלו, עמד רבי פנחס מקרוב אחר דרך חינוכו של רבי מצליח, והתפעל עמוקות מאהבת התורה שהצליח להחדיר בבניו. הלימוד בביתו יחד עם שלשת בניו, חרט רושם חזק כל ימחה בלבו. "חבריהם", הוא נזכר בראיון שערכנו עמו לפני כמה שנים, "היו משכנעים אותם ללכת לים, אך הם היו ממשיכים ללמוד. כל כך התפעלתי מהמשמעת שלהם", הוא מעיד, "עד שאמרתי לרבי מצליח 'כבודו לא צריך משגיח שישגיח על בניו'."

לעתים היה רבי פנחס שומע את רבי מצליח מעורר את בניו וממריצם לכתוב עוד, לחדש יותר, והיה מצביע על עצמו ואומר: "ראו פני, אני בגילכם כתבתי פי כמה וכמה, הזדרזו! השקיעו עוד!"

משפטים אלו נתנו לילדים כעין זריקת מרץ להוכיח יותר ויותר את יכולתם. אך משפטים מסוג זה הפריעו מעט לרבי פנחס, והוא ניסה לסנגר עליהם ואמר: "כשהיה כבודו בחור צעיר בג'רבא, רבים היו הכותבים, הלומדים והמחדשים, עולם התורה היה פורח מאוד! היום, לצערנו הרב, ירידת הדורות ניכרת,

☺ זה לא חוק! ☺

"בן שמוליק", מפסיק המורה את בדיקת המחברות ופונה לשמוליק שמניף את אצבעו.

"רק רציתי לשאול", מיתמם הילד, "האם זה הוגן להעניש מישהו על דברים שלא עשה?"

"בודאי שלא", עונה המורה.

"יופיו", חותם שמוליק בעליזות, "כי לא עשיתי שיעורים..."

☺ חוק חוק חוק... ☺

לפעמים נענשים גם על התעלמות ואי עשיה...

אוד המאיר

שאלות ותשובות שענה לשואליו בקצרה מרן רה"י הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א
(מתוך ספר "מקור נאמן" ח"ג שנתיד בע"ה לראות אור)

שאלה: כשיש מחלוקת בין אחרוני זמנינו, האם צריך ללכת לפי פוסק אחד בין לקולא ובין לחומרא?
תשובה: אם אין יכולים להכריע, הולכים אחר רוב הפוסקים המפורסמים בדורנו בין לקולא ובין לחומרא,
ובלבד שלא יהיה תלוי במנהגי העדות (מחלוקת מרן ורמ"א וכו').

שאלה: מי חיבר את ספר הישר ומתי נתחבר, והיכן אפשר להשיג עותק הימנו?
תשובה: ספר הישר מצוי בכל חנויות הספרים בדפוסים שונים. לפי מה שכתוב בהקדמה, חובר עוד בימי
הבית השני. אבל יש מאחרים זמן חיבורו. על כל פנים, הרמב"ן (שחי בשנים ד' תתקנ"ד – חמשת אלפים
ל', שהם 1194–1270 למנינם) מזכירו בפרשת וישלח (בראשית ל"ד י"ג) וכותב "ואם נאמין בספר מלחמות
בני יעקב".

שאלה: חמי רוצה להיות סנדק בברית לבני, אך הוא אינו שומר מצוות. האם למען שלום בית עם אשתי
אסכים שיהיה סנדק?
תשובה: ראיתי עצה טובה (בשם הגרב"צ אבא שאול זצ"ל) שאפילו אם הסנדק אינו שומר תורה ומצוות,
מכל מקום מי שמחזיק רגלי התינוק יהיה תלמיד חכם וירא שמים, וזה העיקר. וראה בשו"ת רב פעלים ח"ב
(חיו"ד סוף סימן ל"ה). ודו"ק.

שאלה: האם אפשר ללמוד בגמרות שבהוצאת שטיינזליץ?
תשובה: מצוה ללמוד, ואין בזה כלום. בזמנו כשפורסם מאמר נגד הרב עדין שטיינזליץ נר"ו ביתד נאמן
(בערב תשעה באב, שנחרב בו בית המקדש מפני שנאת חנם), והחתימו כמה רבנים נגדו, מרן הגר"ע יוסף
(שליט"א) לא רצה להצטרף לחתימותיהם, כי הוא איש ירא שמים ותלמיד חכם ומזכה את הרבים, ורדפו
אותו עד חרמה מפני היותו חבדני"ק. וכל העלילות שהעלילו עליו בשקר יסודן. ואכמ"ל. וידוע על אלפי
בעלי-תשובה שנעזרו בש"ס שטיינזליץ. וגם לחכמים שאינם צריכים לעיין בו, לפעמים צריכים לראות בו
דבר מסוים, כגון החיים בזמן התלמוד וכיוצא. וגם ספרי אברהם קורמן נפסלו שלא כדין, ועליהם נאמר כל
הפוסל וכו'. והשי"ת ירחם על עמו ונחלתו. אכ"ר.

שאלה: מה דעת כת"ר שליט"א על שימוש בספר "תוספתא כפשוטה"? ניכר לכל מעיין בספר שהמחבר היה
גאון אדיר, אך יש המסתייגים משימוש בו מאחר שהוא לימד במוסד קונסרבטיבי?
תשובה: יש לקבל את גוף הדברים ולבדוק אותם. ולא מצד האומר. אני יודע שהרב זוין זצ"ל מזכירו ושוחח
אתו. כששאלו אותו למה מלמד במוסד הנ"ל אמר: אני מעניק ידע ליהודים ואולי המאור שבה יחזירם
למוטב.

שאלה: מה דעתו של כת"ר שליט"א ביחס לרבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל ולספריו, הן לספרי האמונה
והן לספרי ההלכה (בדגש על ספרי האמונה)?
תשובה: הוא צדיק גמור. בעיני ספרי האמונה – צריך ללמוד עם תלמיד חכם מבין. כמו שאין ללמוד "מורה
נבוכים" בלי מורה. וכל המדבר עליו סרה עתיד ליתן את הדין. דיינו שהחזון איש כותב לו "מרן" והגרי"ח
זוננפלד אמר: "הרב קוק צדיק גמור, אלא שדרכינו שונות".

לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: 7654216@gmail.com

לע"נ רחל בת מזל ע"ה
לע"נ לאה בת שרה ע"ה
לע"נ עזיזי בר כמונה לבית חדוק ז"ל

לע"נ רבי עובדיה בן לולו זצ"ל
לע"נ רבי אליהו בן אסתר זצ"ל
לע"נ אפרים בן מימה פנינה ז"ל

לרפואת דורון בן שרה ה"ו